

PASTORALNA TEOLOGIJA I PASTORAL
U MISLI SERGIA LANZE

Alojzije Čondić, Spli

Sveučilište u Splitu
Katolički bogoslovni fakultet
e-mail: acondic@kbf-st.hr

UDK: 25Lanza,S.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 5/2014.

Sažetak

U suvremene pastoralne teologe s pravom se ubraja rimski pastoralist Sergio Lanza (2012-.1945.), jer je svojim odgovornim i plodnim teološko-pastoralnim istraživanjem bitno pridonio znanstvenom pozicioniranju pastoralne teologije i prikladnijoj postavci pastorala. Nakon temeljitoga proučavanja povijesnoga razvitka pastoralne teologije i mnogih relevantnih pastoralnih teologa, Sergio Lanza redefinira pastoralnu teologiju i nudi novu paradigmu crkvenog rada. Budući da je znanstveni i pastoralni opus Sergia Lanze veoma opsežan, autor se fokusirao samo na neke važnije teme. Prvotno obrađuje njegov pristup predmetu i metodi pastoralne teologije, odnosu teorije i prakse te načelu utjelovljenja. Potom prezentira hermeneutiku teologije crkvenoga rada s osvrtom na tradicionalni pastoralni rad i suvremenu usmjerenost pastorala ad intra i ad extra. Zatim prikazuje Lanzino poimanje zajedništva i župne zajednice i na kraju obrađuje temu pastorala kulture i nove evangelizacije.

Ključne riječi: pastoral, pastoralne teologija, crkveni rad, župna zajednica, kultura, nova evangelizacija.

UVOD

Sergio Lanza, koji je preminuo 19. rujna 2012., bio je profesor pastoralne teologije na Papinskomu lateranskom sveučilištu u Rimu. Osim što je obavljao profesorsku službu bio je dugogodišnji voditelj Papinskoga pastoralnog instituta *Redemptor hominis* na istomu Sveučilištu, a od 2008. godine pa do smrti bio je koordinator pastorala studenata na Katoličkomu sveučilištu *Sacro Cuore*.

Rođen je 18. lipnja 1945. u Morbegnu (Sondrio) na sjeveru Italije. Nakon završenoga studija teologije u Bogosloviji u Comu za svećenika je zaređen 1969. godine. Potom je doktorirao iz teologije i pedagogije te je magistrirao iz biblijskih znanosti. Bio je član Kongregacije za kler i Papinskoga vijeća za kulturu, u Rimskoj

je biskupiji vodio područje za kulturu te je začetnik i zagovornik *Finetice*. Osim što je bio prelat Njegove Svetosti, papa Benedikt XVI. imenovao ga je 2011. godine savjetnikom Papinskoga vijeća za novu evangelizaciju.

Sergio Lanza, zanosan, lucidan i diskretan, kao vrsni pastoralni teolog sudjelovao je na mnogim simpozijima po svijetu, pisao je za razne znanstvene časopise i autor je mnogih znanstvenih knjiga¹ te je pastoralno sudjelovao u župnomu radu. Budući da je imao istančani praktični i znanstveni osjećaj za pastoral i pastoralnu teologiju te je na općecrkvenoj razini formirao mnoge naraštaje studenata i pomogao im rasti u stjecanju teološko-pastoralnih spoznaja, smatram važnim predstaviti samo neke njegove bitne teološko-pastoralne misli i pothvate.

1. PASTORALNA TEOLOGIJA

Zanimanje za pastoralnu teologiju Sergio Lanza očituje nakon studija biblijskih znanosti, smatrajući da se teologija i crkvena praksa trebaju ukorijeniti u Svetomu pismu, te nakon specijalizacije iz pedagogije, koja ga je, uz zanimanje za narativnu teologiju, početno usmjerila na katehezu.² Lanzino dubinsko uranjanje u pastoralnu teologiju događa se nakon Drugoga vatikanskoga sabora i saborskoga poimanja Crkve i pastoralna, što je također potaknulo rasprave oko identiteta pastoralne teologije kao znanstvene grane. Te su ga debate izazvale pa je s povijesnoga i teološkoga aspekta temeljito proučavao teološko-pastoralnu disciplinu,³ osobito njemačke autore, odlučno se upustivši u raspravu, tako da je jezgrovito impostirao njezin

¹ Glavna teološko-pastoralna djela Sergia Lanze: *La cristologia di Gesù. Il Gesù della storia nell'opera di Joachīm Jeremias*, Dehoniane, Napoli, 1983. *La narrazione in catechesi*, Paoline, Roma, 1985., *Introduzione alla Teologia pastorale. 1. Teologia dell'azione ecclesiale*, Queriniana, Brescia, 1989. *La nube e fuoco. Un percorso di teologia pastorale*, Dehoniane, Roma, 1995. *Cultura e pastorale del terzo millennio. Da Palermo il nuovo cammino* (con S. Gaeta), Paoline, Roma, 1996. *La parrocchia in un mondo che cambia. Situazioni e prospettive*, OCD, Roma, 2003. *Convertire Giona. Pastorale come progetto*, OCD, Roma, 2005. *Io credo. Amen! Ricerca di Dio e vita universitaria* CLV, Roma, 2011. Dvojica njegovih studenata, Paolo Asolan i Tiago Freitas, priredili su i objavili jedan dio njegovih članaka u knjizi: *Opus Lateranum. Saggi di teologia pastorale*, Lateran University Press, Città del Vaticano, 2012.

² Usp. S. Lanza, *La narrazione in catechesi*, nav. dj., 5.

³ Usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., 11-136.

identitet i metodu. Time je utro put razvitku *Lateranske škole* na Papinskomu pastoralnom institutu *Redemptor hominis* u Rimu.⁴

Ako se uzme u obzir da je pastoralna teologija do tada doživljavana više kao *tehnologija* nego kao *teologija*, tj. bila je u službi dogmatike i prava te je nerijetko percipirana kao svojevrsna služavka humanističkim znanostima, odnosno kao sociologija religioznih fenomena, onda je Lanzin doprinos golem, jer pastoralnu teologiju promiče kao teološku znanstvenu disciplinu, koja ima interdisciplinarni karakter unutar teoloških i humanističkih područja.⁵ Potaknut saborskim razmišljanjima (usp. *Gaudium et spes*, 44. i 62. *Optatam totius*, 14. i 16.), inzistira na pastoralnosti cijele teologije i teologalnosti pastora, tj. naglašava životnu povezanost ortodoksije i ortoprakse. Jer, smatra Lanza, ako vjera u sebe uključuje kršćansku praksu, teologija se (*fides querens intellectum*) ne smije ograničiti samo na kognitivnu dimenziju, nego treba promatrati i praksu crkvene vjere.⁶

Proučavajući Lanzina djela uočava se njegova svestranost, tj. biblijska, filozofska, sociološka, psihološko-pedagoška, a osobito teološko-pastoralna spoznaja, iznimna sposobnost analitičko-kritičkoga osvrta na razvitak spomenute discipline te odvažnost ulaska u rasprave s imponiranim teološkim i drugim autorima. Ne zatvara se u teološko-pastoralne okvire na području Italije, nego proučava mnoge relevantne teološke autore na općoj razini, na temelju čega samouvjereno i s lakoćom prezentira prednosti i nedostatke pastoralne teologije i pastoralnoga rada. Ne podnoseći površnost, ulazi u dubinu teološko-pastoralne misli, bistri pojmove, jasno prosuđuje društveno-kulturnu i crkvenu zbilju te prožet saborskim metodološkim pristupom proučava i druge crkvene dokumente pa neustrašivo nudi izvorne teološko-pastoralne smjernice. Njegovo znanstveno istraživanje odnosi se na epistemologiju pastoralne teologije (povijest pastoralne teologije, njezin status, kriteriolška specifičnost, određivanje objekta, artikulacija metode, tipologija, itd.). U tom kontekstu Lanza rasvjetljuje znanstvenu bit teološko-pastoralne discipline predočujući njezin identitet: objekt i metodu, područje i sredstva refleksije.

⁴ Usp. P. Asolan – T. Freitas, *Opus Lateranum. Saggi di teologia pastorale*, nav. dj., 8. D. E. Viganò, I Laterani del *Redemptor Hominis*, u: *I Laterani questioni di teologia pastorale. La teologia pastorale oggi*, Lateran University Press, Città del Vaticano, 2010., 3-11.

⁵ Usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., 235-266.

⁶ Usp. *Isto*, 20-28.

1.1. Predmet pastoralne teologije

Manjak ispravnoga prosuđivanja pastoralne teologije, koju neki još uvijek smatraju zamjenskim ili aplikativnim tehnološkim oblikom tek s teološkim pretpostavkama bez dubinskoga proučavanja, potvrđuje da u spoznaji mnogih autora još nisu zaživjele ni nove saborske perspektive. Umanjivanju važnosti i fragmentaciji pastoralne teologije svojedobno je pridonijelo osipanje drugih grana, kao što su liturgika, katehetika, homiletika, itd. Štoviše, pastoralnu se teologiju, na neki način, svelo na restriktivni djelokrug unutar širega područja praktične teologije. S povijesnog aspekta promatrano, njezin je objekt različito impostiran: od unutarnje i tehničko-profesionalne formacije pastira, do raščlambe pastoralne službe i izgradnje Crkve, itd.⁷

Sergio Lanza, govoreći o restriktivnoj poziciji, tvrdi da se radi o viziji koja pastoralnu stvarnost i odgovornost klerikalizira izričito je svodeći na ulogu pastira (svećenik i biskup). To pastoralnu teologiju sužava na tehno-praktičnu, odnosno deskriptivnu i operativnu disciplinu čije bi se područje ograničilo samo na formaciju pastira u njihovoj službi. Takvo je vrjednovanje pastoralne teologije dugo prevladavalo, štoviše, i Sabor ističe pastira, ali ga, ipak, stavlja u kontekst zajednice (usp. *Optatam totius*, 19. *Apostolicam actuositatem*, 10) te pastoralne horizonte širi u konstituciji *Gaudium et spes*. S druge strane, Lanza, u kairološko-kritičkoj perspektivi, predočuje ekstenzivnu poziciju, koju je zagovarao protestantski pastoralist Gert Otto (od 1927. do 2005.), smatrajući da je praktičnoj teologiji (dakle, ne pastoralnoj teologiji, koja je više ministerijalna i eklezijalna) svojstvena praksa religijski posredovana u Crkvi i društvu. Takav pristup, koji je utjecao i na neke katoličke pastoraliste, Lanza osporava jer u njemu vidi previše uopćenu formulaciju i usidrenost u sociološko-religiozno područje bez teoloških konotacija.⁸

Percipirajući spomenute stavove, Sergio Lanza razvija *prikladnu poziciju* u kojoj tvrdi da teološko-praktična rasprava ne smije apstrahirati od specifičnosti kršćanskoga i crkvenoga uporišta. Time ne dovodi u pitanje sociološka i religiozna područja (kultura, politika, gospodarstvo, itd.), štoviše, bitno ih promatra, ali ne kao svojstveni predmet pastoralne teologije, nego kao

⁷ Usp. D. E. Viganò, *I Laterani del Redemptor Hominis*, nav. dj., 13-30.

⁸ Usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., 174-181. D. E. Viganò, *I Laterani del Redemptor Hominis*, nav. dj., 18-20. "Gestis verbisque". Fecondità di una formula, u: P. Asolan - T. Freitas, *Opus Lateranum*, nav. dj., 140-146.

konkretni kontekst i ambijent potreban za evangelizacijski crkveni rad. Pastoralnoj teologiji nisu nepoznata pitanja društva i čovjeka, štoviše, bitno ih uključuje jer, slijedeći pastoralista Riccarda Tonellija (od 1936. do 2013), pastoral definira kao: "višeslojni rad crkvene zajednice potaknut Duhom Svetim, za ostvarenje Božjega nauma spasenja u vremenu, u odnosu prema čovjeku i njegovoj povijesti, u okviru stvarnih životnih okolnosti". Prema tomu, *materijalni predmet* pastoralne teologije prema Lanzi je *crkveni rad*, koji je bitno usmjeren na kršćansko spasenje, a ne tek sociologija religije, koja ograničuje Crkvu i pastoralni rad u horizontalnu koncepciju. S druge strane, pastoralna teologija, koja sa znanstvenog aspekta reflektira o "Crkvi u njezinoj svakodnevnoj izgradnji snagom Duha", tj. o širokomu spektru aktivnosti i tema, koje bitno obuhvaćaju pastoralni život kršćanske zajednice, a tiču se globalne antropološke, društveno-političke, kozmičko-univerzalne i eshatološke dimenzije. Takav pristup, koji je u skladu s Drugim vatikanskim saborom, prikladan je jer odgovara naravi Crkve, a isto tako je teološki, jer na temelju načela inkarnacije ili božansko-ljudskoga suodnosa očituje sakramentalnu strukturu crkvenog rada. No u određivanju predmeta Lanza, na tragu Franza Xavera Arnolda (od 1898. do 1969.) i Karla Rahnera (od 1904. do 1984.), tvrdi da nisu dovoljni samo materijalni i deskriptivni čimbenici, nego su nužni formalni i kontekstualni, što znači da eklezijalne postavke promatraju materijalni objekt u korelaciji s konkretnim okolnostima. Jer vjera zahtijeva biti postavljena *hic et nunc*, tj. u povezanosti s kršćanskom zajednicom u stvarnomu životu, a upravo je to *formalni objekt*, koji karakterizira pastoralnu teologiju. Pastoralna teologija ima oblik analitičke i kritičke spoznaje, čime se pridonosi učinkovitosti kršćanskoga djelovanja, ali isto tako, s obzirom na budućnost, programira oblike autentičnoga crkvenog rada, dakako, u konkretnim okolnostima. Jedinstvena i slojevita tema pastoralne teologije je *crkveno djelovanje*. Stoga, ako se već radi o *djelovanju*, onda ono treba biti promatrano prema načelima i kriterijima svojstvenima ispravnoj *teoriji prakse* (opći spoznajni vid: znanost). Ako je to *crkveno djelovanje*, zahtijeva da se takva refleksija stavi u horizonte koji su svojstveni kršćanskoj vjeri (specifični teološki aspekt). Takva krajnje teološka konotacija, smatra Lanza, temelji se na principu inkarnacije i to je čini prikladnom i mjerodavnom.⁹

⁹ Isto.

1.2. Metoda pastoralne prosudbe

Budući da su pastoralnu teologiju i pastoral prožimale i prožimaju neprikladne metodologije, Lanza se odvažno upustio u temeljitu elaboraciju toga krucijalnog teološko-pastoralnog pitanja.¹⁰ Da bi metoda pastoralne teologije u svojoj unutarnjoj logici bila teološka, onda u cijelomu svom tijeku treba biti postavljena u eksplicitnomu znaku refleksije vjere. Upravo to nedostaje npr. mnogim autorima teologije oslobođenja, ali ništa manje, tvrdi Lanza, ni klasičnoj metodi "vidjeti, prosuditi, djelovati". Neodjeljivost riječi i djela (*gestis verbisque*) te sakramentalna struktura u djelu spasenja potaknuli su ga na predočenje metodologije u kojoj se teološka nit provlači na integralan i organski način od raščlambe stanja do aktualizacije programa. Metodu koja tako ocrtava teologiju, Lanza naziva *metodom pastoralne prosudbe*¹¹, odnosno radi se o *evanđeoskomu raspoznavanju*, kako se izrazio papa Ivan Pavao II. u pobudnici *Pastores dabo vobis*.¹²

Da se pastoral i pastoralna teologija ne bi sveli na čisto humanistički rad, njihova metodologija treba jamčiti teološku kvalitetu i zato metodološki hod zahtijeva prožetost svjetlom vjere. Bitne oznake cijeloga metodološkog sustava Lanza

¹⁰ O metodi pastoralne prosudbe i o drugim temama o kojima je pisao Sergio Lanza, u: N. Vranješ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, Glas Koncila, Zagreb, 2013. A. Čondić, *Ustani, zove te. Bogoslovno-pastoralna razmišljanja*, Crkva u svijetu, Split, 101-75, 2013.

¹¹ Usp. S. Lanza, "Gestis verbisque". Fecondità di una formula, u: P. Asolan - T. Freitas, *Opus Lateranum*, nav. dj., 145-146.

¹² Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Pastores dabo vobis* (25. III. 1992.), Nadbiskupski duhovni stol - Glas Koncila, Zagreb, 2003., br. 10: "Tumačenje povijesnih prilika pronalazi za vjernika spoznajno načelo, te kriterij za dosljedne i djelotvorne odluke u jednoj novoj i jedinstvenoj stvarnosti, tj. u evanđeoskom raspoznavanju; to je tumačenje ono što se događa u svjetlu i u snazi Evanđelja, osobnoga i živoga Evanđelja koje je Isus Krist, te darom Duha Svetoga. Evanđeosko se raspoznavanje tako ne shvaća u povijesnim prilikama i u njezinim događanjima i okolnostima tek kao 'činjenica' koju valja s točnošću zamijetiti, pred kojom je moguće ostati ravnodušan ili pasivan, nego štoviše kao 'zadaca', izazov odgovornoj slobodi, bilo pojedine osobe bilo zajednice. To evanđeosko raspoznavanje utemeljuje se na povjerenju u ljubav u Isusa Krista, ... hrani se svjetlom i snagom Duh Svetoga, ... počiva na Očevoj vjernosti svojim obećanjima." Zanimljivo je primijetiti da papa Franjo, u pobudnici *Evangelli gaudium* (24. XI. 2013.), govoreći o metodi i analizirajući društvene i crkvene okolnosti (br. 50.-109.), u br. 50. piše: "S druge strane, ne pomaže nam mnogo ni čisto sociološka analiza, koja pretendira obuhvatiti čitavu stvarnost koristeći samo hipotetski neutralnu i neškodljivu metodu. Ono što želim ponuditi više je povezano s *evanđeoskim razlučivanjem*. To je pristup učenika misionara koji se 'hrani svjetlom i snagom Duha Svetoga'."

naziva *dimenzijama*, jer strukturiraju i kvalificiraju teološko-praktično promišljanje crkvenoga rada u svakomu od tri različita sekvencionalna stupnja: analiza i prosudba, odluka i planiranje, aktualizacija i verifikacija. Konstitutivne dimenzije, dakle, ne susljedne, prema Lanzi, sastavljene su od “uporišta u stvarnosti (*kairološka dimenzija*), normativnog uporišta (*kriteriolška dimenzija*) i uporišta u radu (*operativna dimenzija*)”.¹³ Dimenzije su bitno suodnosne i neodvojive jedna od druge: *kairološka* se sastoji od neizostavnih odnosa teološko-pastoralne misli te, zbog svoje teološke kvalitete, govori o specifično teološkomu odnosu stanja, tj. predstavlja se u obliku ‘evanđeoske prosudbe’ i sadrži perspektivu i jasnu *kriteriologiju*, koja označava specifičnu determinaciju kriterija (analiza i prosudba, odluka i planiranje, aktualizacija i verifikacija), koji nisu ni deduktivno ni induktivno izvedeni, nego su povezani sa situacijom i djelovanjem te ih je moguće odrediti ispravno samo u dijalektičko-asimetričnomu reciprocitetu vjere i antropologije. Pristup je stvarnosti uvijek označen praksom i trajno upućuje na *operativnu dimenziju*, tj. na konstantno razmišljanje o uporištu u crkvenomu radu.¹⁴

Pojam *prosudba* Lanza rabi kao sinonim analitičkoga pristupa, tj. razboritoga istraživanja društvene i crkvene stvarnosti u svjetlu vjere. Ovdje se ne radi tek o metodološkomu stupnju nego o specifičnoj vrsnoći cijele metode. Unutarnju kvalitetu metode isprepleću označnice koje su svojstvene razmišljanju pastoralne prakse. Prosudba se, tumači Lanza, ne odnosi samo na reflektivni pristup nego na krajnje teološku i crkvenu impostaciju, te je usmjerena na izgradnju Crkve i na njezin rad za život i spasenje svijeta. U konačnici, prosudba je teološki čin, a to znači otvoriti se djelovanju Duha Svetoga u kršćanskoj zajednici da bismo prosudili kulturne i društvene procese, koji se protive duhu evanđelja, a prihvatili poticaje Duha Božjega. Perspektiva prosudbe usmjerena je na realizaciju odluke u crkvenomu radu, dakako, poštujući spomenuti metodološki slijed. Ne ograničuje se na interpretaciju, nego razumijeva djelujući i djeluje razumijevajući, zahtijeva odgovorno djelovanje i potpunu uključenost osobe u egzistencijalnim odlukama. Prosudba je izvorno vezana dinamikom koja je svojstvena činu vjere, što bi npr. značilo sposobnost u

¹³ S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj. 197., usp. 198-306.

¹⁴ Usp. S. Lanza, *Progetto, discernimento, verifica pastorale*, u: *Razni autori, Creatività dello Spirito e programmazione pastorale*, Dehoniane, Roma, 1998., 71-113. Isti, *Progettualità: tra ipertrofie e resistenze*, *Rivista Liturgica*, 84 (1997.), 307-326.

drvodjeljinu sinu prepoznati Mesiju (usp. Mk 6,3) ili u Raspetomu Sina Božjega (usp. Mk 14,27. 29). Analogno tomu predmet prosudbe za evanđelista Luku (12, 54-56) je "ovo vrijeme" (*kairos*), dakle, ne atmosfersko ili kronološko vrijeme, nego vrijeme odluke i spasenja, tj. vrijeme koje je prožeto događajem Isusa Krista. Takva prosudba ima oznaku bitnosti, jer bez nje se ne bi radilo o kršćanskoj prosudbi te bi bila izvrgnuta opasnosti ekvilibrizma. Prosudba se tiče svakoga kršćanina i života kršćanske zajednice¹⁵ i stoga pastoralne teologije. Zadaća je pastoralne teologije s kritičkog aspekta davati sigurne kriterije za prosudbu da se ne bi pastoral u cjelini ili određena područja prepustilo beskrajoj improvizaciji. Lanza ističe nekoliko bitnih koraka u prosudbi: prvotno treba odrediti pitanje ili temu te zajednički vrjednovati njihovu važnost, djelokrug i različite poteškoće, jer o tomu ovisi tijek rada; zatim ističe važnost osobne i zajedničke molitve; nakon toga slijedi razmjena mišljenja s obzirom na temu, gdje svatko iznosi svoje razloge i stavove, ali ne radi se prvotno o raspravi, nego o pozornosti slušanja, bratskomu ozračju i molitvi, a eventualna produbljenja mišljenja i rasprave dolaze naknadno; potom slijedi potvrda, tj. odluka se ne donosi prema kriteriju većine, nego se slijedi put crkvenosti i nalazi svoj oblik realizacije ovisno o tipologiji skupine (pastoralno vijeće, prezbitersko vijeće, obiteljska zajednica, itd.) i naravi teme.¹⁶

1.3. Odnos teorije i prakse

Pastoralna je teologija tijekom povijesti trpjela zbog osporavanja njezine teologalnosti jer se uglavnom temeljila na praksi i bila je u opasnosti da se posve odvoji od teologije. Takva su razmišljanja dovela do određene koncepcije teologije za koju npr. Toma Akvinski tvrdi da je ona više (*magis*) spekulativna negoli praktična znanost. No ako netko želi crkveno djelovati u izgradnji župne zajednice, pitanje je na kojemu će se izvoru inspirirati. Pastoralna teologija je u tomu vidu prisiljena zbiti se između dedukcije i indukcije.

Prve se poteškoće naziru na relaciji teorija – praksa, kao

¹⁵ Usp. Drugi vatikanski koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* (7. XII. 1965.), KS, Zagreb, 72008., 44: "Sav Božji narod, a napose pastiri i teolozi, mora uz pomoć Duha Svetoga slušati, razlučivati i tumačiti raznovrsne načine govora našega vremena te ih u svjetlu božanske riječi rasuđivati kako bi se objavljena istina mogla uvijek dublje uočavati, bolje razumijevati i prikladnije izlagati."

¹⁶ Usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., 208-218.

temeljnomu teološko-pastoralnom čvoru s kojim se Sergio Lanza suočava vidjevši rješenje u ispravnoj *teoriji prakse*. Jer teorija ne može biti indiferentna, nego je u odnosu s praksom, npr. tko u pastoralu slavi sakrament ženidbe, mora znati što je ženidba. S druge strane, primat prakse sa sobom nosi svojevrsni utilitarizam, što bi moglo dovesti do sustava kao što je marksizam. Pastoralna teologija po sebi je kontekstualna, tj. razvija se u kulturno-društvenomu i crkvenomu okruženju, jer praksa zahtijeva da bude razjašnjena, planirana i aktualizirana u suodnosu sa sebi svojstvenom i specifičnom teorijom. Prema tomu, *teorija prakse* prikladno oblikovana ne referira se na praksu u deduktivnomu obliku, nego prema modelu reciprociteta. Lanza nazire rješenje u ispravnomu oblikovanju *teorije prakse* poštujući neke temeljne oznake:¹⁷

- *neizvodivost teorije iz prakse*, što nije posve neispravno, ali je nemoguće,
- *nesvodljivost teorije na praksu*, što bi urodilo pastoralnom rezignacijom,
- *dijalektičko-asimetrični reciprocitet*, kao ispravno rješenje.

Sergio Lanza naglašava da se *dijalektičko-asimetrični reciprocitet* odnosi na čimbenike koji pripadaju vjeri i antropološkim činima, jer u pastoralnomu radu nije dovoljan samo jedan ili drugi faktor, premda vjera ima određenu nadmoć. Radi se o svojevrsnom "kružnom gibanju" teorije i prakse, tj. u teološko-pastoralnoj kriteriologiji nužni su čimbenici vjere i kulture. Samo se tako stvaraju ispravni teološko-pastoralni kriteriji. U suprotnomu bi pastoral zapao u pozitivističku zamku prema kojoj su djelovanje i vjera razdvojeni, pa bi se crkveni rad sveo na humanizam. U odnosu teorije i prakse, a u perspektivi njihova dijalektičko-asimetričnoga reciprociteta, treba stvoriti integralnu kršćansku i crkvenu praksu. Da bi društveno-kulturna zbilja bila kršćanski prepoznatljiva, treba biti prožeta vjerom, pa u tomu kontekstu pastoralna teologija svoje uporište nalazi u vjeri u Isusa Krista. Stoga reći da je pastoralna teologija praktična znanost ili teorija prakse, smatra Lanza, znači reći da ona teži djelovanju, ali se ne bavi samo sredstvima nego i svrhom, ne samo konačnom, nego svrhom djelovanja – *hic et nunc* – koja se konkretizira.¹⁸ Na temelju tih čimbenika Lanza, na tragu A. Grafa, F. X. Arnolda, R. Tonellija, ističe da materijalnomu i formalnomu objektu i metodi pastoralne teologije teološku važnost jamči *načelo Utjelovljenja*.

¹⁷ Usp. S. Lanza, La teologi pastorale secondo la "scuola lateranense", u: D. E. Viganò, *I Laterani del Redemptor Hominis*, nav. dj., 31-34.

¹⁸ Usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., 137-171.

1.4. Načelo Utjelovljenja

Lanza, smatra njegov učenik i nasljednik, Paolo Asolan, lucidno promatra i interpretira stvarnost, a iznad svega u njoj osluškuje *načelo Inkarnacije*, kao Božji zahvat u povijest i u kojemu je čovjek njegov suradnik. Utjelovljenje nije tek čudesan događaj, koji se nekad zbilo u prostoru i vremenu, nego mnogo više, ono je način trajnoga Božjeg povijesno-spasenjskog djelovanja. Ono je konstitutivna i normativna struktura svakoga spasenjskog čina i u tomu vidu oblikuje predmet i metodu pastoralne teologije. Načelo inkarnacije određuje teologalnost njezina predmeta, jer crkveni rad nije samo ljudski rad, nego je božansko-ljudski. Crkveni se rad, tvrdi Lanza, ne zatvara u skućene obrasce, jer pretendira imati spasenjsku vrijednost, tj. crkveni rad ima sakramentalni oblik, i na temelju načela utjelovljenja spasenje se događa *hic et nunc*. Stoga *načelo* utjelovljenja poručuje da Bog čovjeka spašava po čovjeku, dok ono kao *događaj* znači da je vječna Riječ postala tijelo i uzela ljudsku narav za spasenje ljudi; isto tako, ono je *kriterij* pastoralnoga rada, tj. postaje njegov horizont. Utjelovljenje bitno izražava strukturalno ishodište spasenjskoga djelovanja jer „kao što se u osobi Bogo-čovjeka Isusa Krista susreću i zajedno djeluju dvije naravi, božanska i ljudska, isto tako treba ozbiljno shvatiti u ostvarenju čina spasenja kako božanski, tako i ljudski udio te njihovo zajedničko djelovanje“¹⁹. Božje objavljivanje *gestis verbisque* uspostavlja konstitutivnu strukturu kršćanskih čina i gotovo tvori nužan uvjet noetičke zamisli bilo u praktičnomu bilo u spekulativnomu vidu. No načelom utjelovljenja znakovi se vremena ne tumače nekritički niti se kršćanska istina prosuđuje apstrahirajući od prakse. Po njemu se vjersko djelovanje promatra u neodvojivoj suradnji božansko-ljudskih čimbenika.

2. TEOLOGIJA CRKVENOG RADA

Iz spomenutih se misli s lakoćom uočava da se je Sergio Lanza dubinski posvetio epistemološkomu istraživanju teološko-pastoralne discipline. On drži da isticanje pastoralne teologije kao *teološke znanosti crkvenoga rada* treba proučavati počevši od

¹⁹ S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., 224, usp., 222-235. Usp. R. Tonelli, *Per la vita e la speranza. Un progetto di pastorale giovanile*, LAS, Roma, 1996., 66-86. P. Asolan, *Il tacchino induttivista. Questioni di teologia pastorale*, Il pozzo di Giacobbe, Trapani, 2009., 17-20.

unutarnjih i teologiji svojstvenih postavki, koja se doživljuje kao *fides quaerens intellectum* te joj dimenzija djelovanja pripada kao integralni i neodvojivi dio. Posebnu pozornost usmjeruje na *trženje istine* koja je svojstvena kršćanskoj vjeri te je nijedna teološka elaboracija ne može zaobići. Oblikovanje pastoralne teologije kao *teologije crkvenoga rada* ne odvaja se od fokusiranosti na Isusa Krista kao odlučni spasenjski događaj i potpunu istinu o čovjeku. Istina je Krist, jer očituje Boga i njegovu autentičnu objavu. Ona nije nešto što tek stoji u pozadini stvari, nego je njezina stvarnost i zato praksa nije surogat istini, nego njezino unutarnje ostvarenje. Lanza je, može se reći, bio prožet karizmom spoznaje istine, pa je neprestano tražio istinu u teoriji i praksi, u moralu i činima, objavljenu i praktičnu istinu.²⁰

2.1. Crkveni rad: *tria munera*

S nakanom što učinkovitijega navještaja evanđelja u suvremenomu društvu Lanza problematizira postojeću impostaciju pastorala utemeljenu na *tria munera* te nudi novu paradigmu crkvenog rada. Pastoral, oblikovan prema *tria munera*, koji je u konačnici sveden na katehezu, sakramente i karitas, bio je učinkovit u homogenim društvenim okolnostima (*societas christiana*), no proces sekularizacije prožet prosvjetiteljstvom nužno zahtijeva njegovu reorganizaciju, jer suvremene društveno-kulturne okolnosti vjeru ograničuju na privatnost, a javno poslanje Crkve na ulogu društvene pomoćnice. Pod tim pritiskom i s postojećim oblikom redoviti se pastoral, na neki način, povlači iz svakodnevnoga života ljudi, smatrajući ga sekularnim. Lanza tvrdi da takav pristup pastoralu nije *proprium* crkvenoga rada, jer se na temelju uhodanih postavki promatra kao skup aktivnosti, koje se ostvaruju u zajednici iza zidova župnih dvora.

Ontološki promatrano Lanza obrazlaže da je Presveto Trojstvo izvorno uporište pastorala te Crkva i kršćanske zajednice iz njega crpe svoju bit, snagu i razlog opstojanja. Trojstveni recipitet (*agápe, diakonía, oikodomé*), izvor je i oblik zajedništva i norma svakoga crkvenog rada pa se u skladu s tim i pastoralna teologija kvalificira kontemplacijom trojstvenoga otajstva.²¹

Budući da trojstveno otajstvo ocrtava uporište crkvenoga rada, onda spasenjski događaj utjelovljenja, muka, smrt i uskrsnuće

²⁰ Usp. S. Lanza, *Introduzione...*, nav. dj., 346-366.

²¹ Usp. S. Lanza, *L'azione ecclesiale: ontologia, morfologia, fenomenologia*, u: P. Asolan – T. Freitas, *Opus Lateranum*, nav. dj., 282-290.

Kristovo, daju operativne koordinate i na tomu treba inzistirati. Ali ne radi se o "duhovno" idealnoj postavci, nego o jasnim konkretnim čimbenicima u postavljanju praktičnih kriterija crkvenoga rada. Ipak, prvotno nije riječ o povezanim oznakama područja, nego o vertikalnoj kvalifikaciji crkvenoga rada. Naime, *tria munera* ima kristološki karakter, tj. svoje izvorno uporište i normativnost baštini u Kristu, pa se kao takva ne smije odbaciti jer označuje kršćanski identitet, no, tvrdi Lanza, ipak ne služi za "topografsko" određivanje područja crkvenog rada. U tomu vidu pastoralni oblik *tria munera* gorki je plod manjka teološko-pastoralne svijesti i prakse. Spomenuti je oblik bio poprilično učinkovit u doba tridentskoga poimanja župe, kada je cijela društvena zajednica bila pod okriljem pastorala, no pojavom društveno-kulturnih promjena (prosvjetiteljstvo, Francuska revolucija, itd.), tj. odvajanjem države i Crkve, odnosno progresivnom diferencijacijom društvenih sustava, pastoral gubi utjecaj u javnomu životu te se povukao u crkvene okvire. Stoljetni je pastoralni mentalitet time zapao u prijepor pred modernim, postmodernim, a danas i globaliziranim izazovima društva i kulture te nužno treba tražiti prikladne pastoralne oblike; u skladu s tim Lanza usmjeruje pastoral *ad intra* i *ad extra*.²²

2.2. Crkveni rad: *ad intra* – *ad extra*

U kontekstu spomenute tradicionalne impostacije pastorala Lanza inzistira na cjelovitoj *metanoia* teološko-pastoralnoga mentaliteta i pastoralnoga rada.²³ Pastoralna shema prema *tria munera* nalazi se u krizi pred zahtjevom nove evangelizacije, koja u teoretskomu i praktičnomu smislu pokazuje raspršenost pastorala.²⁴ Ta se shema u praksi usmjeruje uglavnom na

²² Usp. S. Lanza, *L'azione ecclesiale: ontologia, morfologia, fenomenologia*, u: P. Asolan – T. Freitas, *Opus Lateranum*, nav. dj., 290-313.

²³ Usp. S. Lanza, *Katoličko viđenje pokretljivosti kultura. Identitet, inkulturacija, interkulturacija*, u: N. A. Ančić – N. Bižaca (ur.), *Teologija i Crkva u procesima europskih integracija. Zbornik XIII. međunarodnog teološkog simpozija*, Crkva u svijetu, Split, 2008., 35-65.

²⁴ S obzirom na obnovu pastorala papa Franjo u svojoj programatskoj pobudnici *Evangelii gaudium* (24. XI. 2014.), u br. 25. piše: "Nadam se da će sve zajednice uložiti potrebna sredstva da napreduju na putu pastoralne i misijske preobrazbe, koje ne može ostaviti stvari takvima kakve jesu." Potom u br. 27. poručuje: "Reforma strukturâ, koju zahtijeva ta pastoralna preobrazba, može se shvatiti jedino kao dio napora koji se ulažu da one postanu više misionarske, da redovni pastoral u svim svojim aspektima bude širi i otvoreniji, da se u pastoralnim djelatnicima probudi želja za 'izlaženjem'..."

sakramente, katehezu i karitas koji se često neutemeljeno tretiraju kao pastoralno odvojena područja, što stvara dodatnu pastoralnu nesigurnost. No, s obzirom na obnovu i "topografski" opis pastorala, Lanza, smjerajući na sliku zajedništva, tvrdi da se ne može neposredno izvući iz dogmatskih motiva s nakanom stvaranja određenih područja crkvenog rada. S druge strane, smatra da nerazdvojive komponente *tria munera* treba ukomponirati u svako pastoralno područje. Tako npr. liturgija ne može biti tek neko odvojeno područje jer je *fons et culmen*, tj. iz nje sve proizlazi i u nju uvire, dok Riječ i Karitas, indiciraju što reći i što činiti.

Prikladnu impostaciju crkvenoga rada Lanza vidi u distingviranju svega onoga što služi unutarnjoj izgradnji zajednice, tj. *ad intra* i djelovanju koje služi izvan nje, tj. *ad extra*, a odnosi se na evangelizaciju, na poslanje, na animaciju, itd. Jer, ako "topografija" pastorala ne služi životu zajednice, onda je beskorisna. Budući da je postojeći uhodani pastoralni oblik neuravnotežen, usmjerenost *ad intra* i *ad extra*, ističe Lanza, služi verifikaciji, tj. uravnoteženosti, jer je tradicionalni pastoral usmjeren *ad intra*, što otežava ustroj njegova ostatka. Dok je pastoral *ad intra*, premda uz nedostatke, donekle ustrojen organski (slavlja, sakramenti, razni pothvati unutar župne zajednice), pastoral *ad extra* više očituje pastoral inicijative nego njegov sustavni, organski i sinodalni ustroj. U pastoralu *ad extra* identificira se nekoliko životnih područja: područje braka i obitelji, odgoj djece, rada, kulture, područje zdravstva i slobodnog vremena, itd. Ta se područja bitno tiču kršćanske i evandeoske optike, ali su izvučena iz redovitog pastorala te ih ne obuhvaća spomenuti trinomij, a područja se sve više množe, npr. društveni pastoral, pastoral športa, pastoral sredstava društvenoga priopćivanja, itd. U tomu kontekstu Lanza smatra da je pastoralni prioritet uravnotežiti pastoral *ad intra* i *ad extra*. Dakako, u konkretnim okolnostima u perspektivi pastoralnoga planiranja treba razborito prosuditi na koja područja usmjeriti pozornost. Jer, pastoralno nije učinkovito poduzeti sve ili ništa, nego je nužno, ne samo svojim snagama, već nadahnućem Duha Svetoga, programirati učinkovite i operativne dimenzije.²⁵

²⁵ Usp. S. Lanza, *L'azione ecclesiale: ontologia, morfologia, fenomenologia*, u: P. Asolan – T. Freitas, *Opus Lateranum*, nav. dj., 314.-320. Isti, *Parola-Liturgia-Carità: un trinomio "da superare"*, u: http://www.glisicritti.it/approf/conferenze/lanza_trinomio.htm (15. travnja 2014.). Lanza je prepoznatljiv po nadilaženju ustroja pastorala prema *tria munera* i pastoralnoj postavci *ad intra* i *ad extra* prema područjima. Stoga smatram važnim spomenuti da su biskupi Talijanske biskupske konferencije, nakon višegodišnjega proučavanja pastorala i objavljivanja raznih dokumenata, došli do spoznaje kako pastoral

3. ZAJEDNIŠTVO – ŽUPNA ZAJEDNICA

Govor o izgradnji zajedništva i kršćanske zajednice, kojim je bitno prožet Lanzin teološko-pastoralni opus, zahtijeva metodologiju teološko-pastoralnoga karaktera, jer njezin izgled nije izvediv iz ekleziologije, već se izgrađuje u konstitutivnomu odnosu s *hic et nunc* crkvenoga rada. Lanza je na tragu saborske ekleziologije zajedništva u kojoj se prvotno ističe vertikalna dimenzija, dok horizontalna dimenzija nije tek njezina aplikacija, nego *mjesto* na kojemu se ostvaruje i postoji, jer Crkva se bitno događa u zajednici i *kao* zajednica. Da bi kršćanska zajednica bila stvarno mjesto dijaloga, nužno je razvijati *kulturu zajedništva*, koja ujedinjuje teoriju, tj. svijest o Crkvi, i praksu, koja se očituje u *sudjelovanju* i *suradnji*. Stoga Lanza odbacuje pastoralni oblik "očuvanja", tj. neizbježnoga prihvaćanja stvari kakve jesu ili pastoral širenja pod svaku cijenu, tj. pastoral suradnje u funkciji brojevnih pokazatelja. Zagovara međutim konstruktivno suočavanje sa suvremenom misli, koja ne isključuje dostojanstvo osobe od njezina transcendentnoga izvora, a ta se perspektiva ostvaruje pod kriterijem *zajedništva* i *suodgovornosti* i provodi se u strukturama *sudjelovanja* (npr. župno pastoralno vijeće). Budući da zajedništvo na razini sudjelovanja i suodgovornosti može upasti u sukobe, nužno je, potiče Lanza, da kršćanska zajednica postane mjesto *pomirenja*, jer teologija uskrsnuća nadilazi teologiju križa.²⁶

Tipični oblik kršćanske zajednice prepoznaje se u župi, koju Lanza smatra specifičnom temom pastoralne teologije. Govoru o župi on ne pristupa jednostrano, nego se kritički osvrće na nju, s povijesnoga i sociološkoga, eklezijalnoga i teološko-pastoralnoga vida, ističući pritom važnost organskog pastora i teološko-pastoralnu metodologiju. Problematizirajući i analizirajući župu s tih aspekata, tvrdi da je župa danas sociološki gotovo marginalna, a tradicionalni oblik pastoralno je nadiđen, pa joj je nužna dubinska obnova, i k tomu je teološki nedovoljno razjašnjena. Župu, konkretni oblik crkvenoga života, doživljuje kao *zajednicu*

treba preoblikovati prema područjima. Njihovi pastoralni stavovi i smjernice objavljeni su u dokumentima: "*Rigenerati per una speranza viva*" (1 Pt 1,3): *testimoni del grange si*" di Dio all'uomo. *Nota pastorale dopo il 4 Convegno ecclesiale nazionale* (27. VI. 2007.) i *Educare alla vita buona del Vangelo. Orientamenti pastorali dell'Episcopato italiano per il decennio 2010-2020* (27. V. 2010.) , 52-55.

²⁶ Usp. S. Lanza, *La comunità cristiana come luogo di riconciliazione: struttura e prassi*, u: P. Asolan – T. Freitas, *Opus Lateranum*, nav. dj., 96-120.

ujere i *organsku zajednicu* u kojoj se očituje jedinstvo Crkve, koju u sinodalnoj pastoralnoj postavci čine zaređeni službenici i vjernici laici, razne službe i karizme. U perspektivi zajedništva, a pod specifičnim teološko-pastoralnim vidom, Lanza se, tumačeći svojstva konkretne kršćanske zajednice (župa), oslanja na čvrsta sidrišta, artikulirajući je prema oznakama Crkve: jedna, sveta, katolička i apostolska.²⁷

Lanza ističe važnost župe inzistirajući na njezinoj temeljitoj preobrazbi, s time da je ne mogu zamijeniti male zajednice ili transteritorijalni oblici kao što su pokreti, premda je obogaćuju ako se smjeste u normativne okvire biskupijskoga pastoralala. Jer župa je teritorijalno ukorijenjena i zadržava konkretnu mogućnost djelovanja u perspektivi zajedništva, ali ne samo u vidu povezivanja izabranih oblika (pokreti), nego i u heterogenoj i pokretljivoj dislociranosti. Štoviše, župa u suvremenim okolnostima, gdje društveni sustavi razbijaju identitet i pripadnost, ima misionarsku zadaću preoblikovati društvo. Zadaća je pastoralne teologije domisliti i predložiti nove oblike župne zajednice u perspektivi nove evangelizacije, koja zahtijeva promjenu tradicionalnoga pastoralnog rada, jer župa ne predstavlja tek neki sektor, nego je mjesto gdje se Crkva ostvaruje. Elaboracija konkretnoga oblika župne zajednice odvija se u perspektivi metodologije tipične za pastoralnu teologiju. Tu se ne radi o uspostavi idealnoga, nego kontekstualnoga oblika župe. Idealni oblik nije pastoralni oblik, nego horizont i opći cilj, koji ima inspirativni, a ne operativni karakter. S pastoralnog aspekta razni župni modeli nužno imaju opći karakter. Nije riječ o konstitutivnim planovima, nego o mjerodavnoj realizaciji, dakle, ne radi se o tomu je li neki oblik Crkva ili nije, nego je li prikladan u određenomu kontekstu. Npr. tradicionalni oblik župe s eklezijalnoga vida nije manje vrijedan, ali u pastoralnom smislu o njegovoj se vrijednosti ne može govoriti apstraktno, nego samo u kontekstu određene situacije. Bitno je uočiti je li određeni oblik kršćanske zajednice ostvariv u društvenim okolnostima i kako odgovara zahtjevima nove evangelizacije. Tako npr., tvrdi Lanza, oblik tzv. *pastoralnih jedinica*, koji se primjenjuje u mnogim biskupijama, više je birokratske naravi nego što oblikuje Crkvu kao zajednicu. Stvaranje pastoralnih modela služi pružanju valjane artikulacije kriterija za učinkovito planiranje. Lanza, svjestan važnosti teološko-pastoralne metodologije, ne

²⁷ Usp. S. Lanza, *La Chiesa si realizza in un luogo: riflessione teologico-pastorale*, u: N. Ciola (ur.), *La parrocchia in un'ecclesiologia di comunione*, EDB, Bologna, 1996., 109-152.

ističe nijedan oblik župne zajednice, nego govori o pastoralnoj *prikladnosti*, pa, kako bi istaknuo nove tipologije, naglašava neka bitna kriteriološka uporišta: pozivajući se na papu Ivana Pavla II., tvrdi da župa treba “tražiti samu sebe izvan same sebe”; župa je pozvana tražiti konkretne putove zajedništva, jer ona nije tek mala zatvorena skupina; župa nije uslužna stanica, nego mjesto smisla i konkretne solidarnosti; župa nije tek “lonac” u koji su nabacane skupine, male zajednice, pokreti, nego uporište i mjesto provjere stvarne crkvenosti; župa promatra promjene kojima je društveno izazvana, jer tradicionalna je župa prije riskirala stvoriti sliku pasivnih kršćana, a sada riskira stvoriti sliku Crkve ponudâ, u kojoj kršćani riskiraju biti puki potrošači; župa potiče male zajednice prema prikladnosti i pastoralnoj prosudbi.²⁸

3.1. Kultura i nova evangelizacija

Jedna je od poteškoća, koju Lanza često ističe, prijelaz iz statičnoga pastoralna na misionarski i evangelizacijski pastoralni oblik, što zahtijeva promjenu mentaliteta. U tom kontekstu predočuje kušnju pastoralna “očuvanja”, tj. rezignirani pastoral koji bježi od suvremene kulture i ne suočava se s civilnim društvom, štoviše, zatvara se u svoje pragmatično-organizacijske okvire s mnoštvom inicijativa, a bez sustavnog planiranja. Stoga Lanza inzistira na hrabrosti pastoralnoga planiranje kako bi se nadišao empirizam, pastoralna ponavljanja i uopćenosti. Zagovara perspektivu pastoralnih planiranja na području kulture s nakanom da se produbi redovni pastoral zajednice, jer kršćanska vjera zahtijeva inkarnirati se u životu. Prvotno naglašava zajednice na određenomu teritoriju, misleći na župne zajednice, odnosno misli na izazov nove evangelizacije kojom bi trebalo zahvatiti sadržaje pastoralna kulture u životu kršćanske zajednice. Vjera i kultura nisu dva odvojena operativna sustava, koji samo stoje jedan pokraj drugoga te im se ne prilazi kao da je jedan ispravan, a drugi pogrješan. Kršćanska vjera ima čimbenike koji su privlačni kulturi, stoga bi dobar oblik povezanosti bio, ne u načinu prilagodbe, nego da vjera svoje privlačne čimbenike unese u postojeću kulturu i

²⁸ Usp. S. Lanza, *La Chiesa si realizza in un luogo: riflessione teologico-pastorale*, u: N. Ciola (ur.), *La parrocchia in un'ecclesologia di comunione*, EDB, Bologna, 1996., 152-158. Isti, *La nube e il fuoco. Un percorso di teologia pastorale*, ED, Roma, 1995., 9-28. Isti, *La parrocchia in un mondo che cambia*, OCD, Roma Morena, 2003.

da njezine svojstvenosti usmjeruje k promjenama koje kultura ne može postići sama od sebe.²⁹

Budući da su, smatra Lanza, evangelizacija i misionarstvo ime i lice redovnoga pastoralala, onda je nužno tradicionalni pastoral, koji, zbog svoje zatvorenosti, ne uspijeva odgovoriti na zahtjeve nove evangelizacije, ne samo posadašnjiti, nego "dubinski razmotriti u njegovoj postavci, modelima, stilu i na temeljnim područjima".³⁰ Među pastoralnim područjima, u kojima se jasno razabire smisao nove evangelizacije u obnovi župne zajednice, Lanza pozornost usmjeruje na *prvu dob* i na pastoralni smisao prvoga navještaja. S pastoralnog aspekta, u tom kontekstu zagovara važnost pastoralala krštenja, u koji su uvršteni laici, osobito roditelji kao ključne osobe u rastu i sazrijevanju djece i mladeži. Zato je nužno obnoviti župnu katehezu, kojoj prijete opasnost usmjerenosti na samu sebe ako se ne sagleda u cjelini kršćanskog odgoja i pastoralala. Prva dob je bitna jer uključuje obitelj i župnu zajednicu i zato naglašava sustavni pastoral i cjeloviti plan kršćanske inicijacije. Lanza, povezujući novu evangelizaciju i pastoral kulture u vidu dijaloga, prosudbe i programske elaboracije, smatra da se u toj perspektivi obnavlja cijela postavka crkvenog rada.

ZAKLJUČAK

Sergio Lanza sustavan je i produktivan pastoralni teolog, učinkoviti formator i mudri interpretator pastoralala. Svojim stavovima i razmišljanjima pridonio je ispravnoj postavci pastoralne teologije kao znanstvene grane i pomogao je stvaranju prikladnoga pastoralnog rada u suvremenim društveno-kulturnim okolnostima. U ovom sam članku pokušao sažeto prikazati neke ključne misli iz njegova obilnoga opusa u kojemu je svoje znanstveno istraživanje usmjerio na epistemologiju pastoralne teologije. Lanza je posve predano istraživao crkveni rad i nastojao je ponuditi odgovor na pitanje kako danas novim naraštajima navijestiti i prenijeti vjeru u Isusa Krista. Veliku je pozornost usmjerio na promatranje crkvenog rada u suvremeno doba i njegove perspektive u vidu evangelizacije, pastoralala kulture, pastoralnog programiranja,

²⁹ Usp. S. Lanza, *Convertire Giona. Pastorale come progetto*, OCD, Roma Morena, 2005., 12-17. Isti, *Kršćanstvo pruža dubinsko tumačenje svakodnevnoga*, Glas Koncila, 25. veljače, 2007., 8-9.

³⁰ S. Lanza, *Convertire Giona*, nav. dj., 158. Usp. P. Sartor, *Immaginare la catechesi "oltre la catechesi"*, *Catechesi*, 83 (2013./2014.), 3, 68-75.

župne zajednice i artikulacije prikladnih oblika crkvene nazočnosti u određenim područjima. U tom je kontekstu jasno istaknuo da je crkveni rad u konkretnim okolnostima predmet pastoralne teologije, ponudivši metodu pastoralne prosudbe. Nije podnosio površne shematizme te je stoga problematizirao aplikaciju *tria munera* u pastoralu. Suočavajući se s izazovima prosvjetiteljstva i sekularizacije, poticao je nužnost obnove pastorala, ističući njegovu integralnost te uključujući suodgovornost i suradnju svih vjernika. Rješenje pastoralnih poteškoća nazirao je u prikladnoj afirmaciji pastoralnih područja u vidu antropologije, tj. u pastoralu je nužno doći do osobe, do stvarnoga mjesta, gdje živi i djeluje čovjek. U skladu s tim sanjao je rast sustavnoga sinodalnog pastorala.

PASTORAL THEOLOGY AND PASTORAL WORK IN THE THOUGHT OF SERGIO LANZA

Summary

Roman theologian Sergio Lanza (1945-2012) is with good reason included in contemporary pastoral theologians, because he, by his responsible and fruitful theological-pastoral research, essentially contributed to scientific positioning of pastoral theology and to a more appropriate postulate of pastoral work. Having thoroughly studied the historical development of pastoral theology and many relevant pastoral theologians, Sergio Lanza redefines the pastoral theology and offers a new paradigm for church work. Since the scientific and pastoral work of Sergio Lanza is extensive, the author focuses only on some important issues. First, he discusses his approach to the subject and method of pastoral theology, the relationship between theory and practice and principle of the Incarnation. Then, he presents the hermeneutics of theology of church work with reference to traditional pastoral work and contemporary orientation of pastoral *ad intra* and *ad extra*. In addition, he presents Lanza's understanding of togetherness and parish communion and finally discusses the subject of the pastoral of culture and new evangelization.

Key words: pastoral, pastoral theology, church work, parish community, culture, new evangelization.